

UPPSALA
UNIVERSITET

Kursvärderingar

och andra utbildningsutvärderingar

- en del i kvalitetsarbetet

Tredje upplagan

Enheten för kvalitet och utvärdering
Uppsala universitet

INNEHÅLL

Förord till tredje upplagan

Riktlinjer för kursvärderingar	7
1. Vilket regelverk finns för kursvärderingar?	7
2. Vems är ansvaret för genomförandet?	7
Kursvärderingar – en del i kvalitetsarbetet	7
3. Varför kursvärderingar?	7
4. För vem?	9
5. Varför är etiken viktig?	10
Att utforma kursvärderingar	11
6. När ska man samla in kursvärderingsinformation?	11
7. Varför formativa kursvärderingar?	11
8. Vad är viktigt att fråga om? – olika frågeområden	13
9. Hur kan studenterna värdera sin egen insats?	14
10. Vad bör man tänka på vid utformning av frågor?	15
11. Vilket är bäst – standardformulär eller skräddarsydda kursvärderingar?	16
Att analysera kursvärderingsresultat	17
12. Hur analyserar man kvantitativa data?	17
13. Hur granskar man fritextsvar?	18
14. Hur analyserar man fritextsvar?	19
15. Hur skriver man en kursrapport?	20
16. Vad händer sen? – återkoppling!	21
Övriga frågor om kursvärderingar	22
17. Vad ska man tänka på när det gäller webbaserade kursvärderingar?	22
18. Hur ökar man svarsfrekvensen?	23
19. Måste kursvärderingar vara skriftliga?	24
20. Hur sker kursvärdering i samband med examensarbeten?	24
21. Vilka juridiska aspekter finns att ta hänsyn till i samband med kursvärderingar?	25
Andra former av utbildningsutvärderingar än kursvärderingar	26
22. Varför nybörjarenkät, terminsvärdering och andra periodvisa utvärderingar?	26
23. Varför utvärdera hela utbildningsprogram?	26
24. Varför alumnstudier?	27
25. Hur utvärderas utbildningen på forskarnivå?	27
Avslutningsvis	28
26. Några sammanfattande råd för att kursvärderingar ska vara effektiva utvecklingsinstrument	28
27. Exempel på kursrapporter	30

Bilaga 1. Riktlinjer för kursvärderingar, Uppsala universitet

Förord till tredje upplagan

Enligt Uppsala universitets program för kvalitetsarbete ska lärare, doktorander, övriga anställda och studenter vara aktiva i granskning och utveckling av kvaliteten i den verksamhet som de är involverade i. När det gäller utveckling av kvaliteten i utbildningen sker detta till stor del genom arbetet med kursvärderingar och andra utvärderingar. Resultaten av dessa är systematiskt insamlade empiriska evidens för hur utbildningen fungerar och utgör ett av flera viktiga underlag för beslutsfattande. Till andra underlag hör ramar för utbildningen stipulerade av nationella och lokala regelverk, aktuell forskning, såväl inom aktuellt ämne som universitetsdidaktisk sådan, lärares kompetens och beprövade erfarenhet samt omvärldsanalys.

Särskilda riktlinjer för kursvärderingar inom grundutbildningen har funnits vid Uppsala universitet sedan maj 1997. Dessa riktlinjer har reviderats återkommande 1999, 2001, 2006 och 2010 på initiativ dels av Uppsala studentkår, dels av rektor i samband med inventeringar av hur kursvärderingsrutinerna fungerar inom universitetet.

Några av de problem som framkommit vid dessa inventeringar är en alltför låg svarsfrekvens samt att återkopplingen till studenterna ofta brister t.ex. avseende förändringar till följd av kursvärderingarna. Med andra ord, vad som händer efter att kursvärderingen är sammanställd. Till underlaget hör dessutom de resultat som framkom i ett omfattande projekt som bedrevs vid avdelningen för pedagogisk utveckling under åren 2001-2004.¹ Projektets syfte var att ge idéer till pedagogisk utveckling, och genomfördes genom såväl en enkät som genom omfattande diskussioner med både lärare och studenter inom olika delar av universitetet. Arbetet utmynnade i en konkretisering av såväl hinder som möjligheter för god utbildning, inklusive goda kursvärderingsrutiner. Föreliggande rekommendationer har även tagit intryck av denna empiri och till forskning inom området.

År 2009 inleddes ytterligare en översyn av riktlinjer och rekommendationer, denna gång i ljuset av den ökade användningen av elektroniska kursvärderingar och utvecklingen av en sådan funktion inom ramen för webbportalen Studentportalen.² Elektronisk hantering av kursvärderingar påverkar kursvärderingsarbetet genom att förenkla delar av processen och ge ökade möjligheter till återkoppling av resultaten, men innebär också risker ur integritetssynpunkt och kan inverka menligt på svarsfrekvensen. Översynen resulterade i en uppdatering av riktlinjer³ och rekommendationer vilka redovisas i denna skrift.

Syftet med skriften är att ge praktiska råd och tips för arbetet med kursvärderingar. Dessutom beskrivs översiktligt några viktiga utgångspunkter för arbetet med kursvärderingar. Skriften är upplagd med utgångspunkt från olika frågor och tanken är att olika avsnitt ska kunna läsas fristående. Det medför att den som läser skriften från pärm till pärm kan stöta på vissa upprepningar.

¹ Hedin, Anna (2006). *Lärande på hög nivå. Idéer från studenter, lärare och pedagogisk forskning som stöd för utveckling av universitetsundervisning*. Avdelningen för utveckling av pedagogik och interaktivt lärande (UPI)

² Översynen genomfördes av en arbetsgrupp bestående av Karin Apelgren, avdelningen för pedagogisk utveckling, Sandra Creutz, Farmaceutiska studentkåren, Astrid Hoppe, institutionen för medicinska vetenskaper, Mats Cullhed, Uppsala Learning Lab, Karin Hjalmskog, institutionen för didaktik, Jukka Hohenthal, företagsekonomiska institutionen, Åsa Kettis Lindblad, enheten för kvalitet och utvärdering (sammankallande), Einar Lauritzen, studerandebyrå, Karin Sjöstedt, Uppsala studentkår, Bo Wennström, områdeskansliet för samhällsvetenskap och humaniora, Maria Wolters, enheten för kvalitet och utvärdering, Björn Victor, institutionen för informationsteknologi och Johan Asker, juridiska avdelningen.

³ Riktlinjer för kursvärderingar, UFV 2010/307

Målgrupp för materialet är lärare, kursansvariga, studierektorer, programsamordnare och andra utbildningsansvariga, studenter samt övriga som på olika sätt är engagerade i arbetet med kursvärderingar.

Olof Nilsson
Rektorsråd för kvalitetsfrågor

Åsa Kettis-Lindblad
Utvärderingschef

Riktlinjer för kursvärderingar

1. Vilket regelverk finns för kursvärderingar?

Uppsala universitet har haft riktlinjer för kursvärderingar sedan 1997. Nu gällande riktlinjer för kursvärderingar beslutades av rektor i mars 2010 och omfattar kurser på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Riktlinjerna i sin helhet finns i bilaga 1.

De riktlinjer för kursvärderingar som finns vid Uppsala universitet har sin utgångspunkt i högskolelagen och högskoleförordningen. I *högskolelagen* (1992:1434) 1 kap. framgår följande om studenternas medverkan i kvalitetsarbetet:

4 § Verksamheten skall avpassas så att en hög kvalitet nås, såväl i utbildningen som i forskningen och det konstnärliga utvecklingsarbetet. De tillgängliga resurserna skall utnyttjas effektivt för att hålla en hög kvalitet i verksamheten. Kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenterna. (SFS 2000:260)

4a § Studenterna skall ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna. Högskolorna skall verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. (SFS 2000:260)

I *högskoleförordningen* (1993:100) 1 kap. anges följande om kursvärderingar:

14 § Högskolan skall ge de studenter som deltar i eller har avslutat en kurs en möjlighet att framföra sina erfarenheter av och synpunkter på kursen genom en kursvärdering som anordnas av högskolan.

Högskolan skall sammanställa kursvärderingarna samt informera om resultaten och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Resultaten skall hållas tillgängliga för studenterna. (SFS 2000:651)

Det är frivilligt för studenterna att besvara kursvärderingar, medan det däremot är en skyldighet från lärosätets sida att tillhandahålla möjligheten.

2. Vems är ansvaret för genomförandet?

I högskoleförordningen föreskrivs att lärosätet har ansvaret för att genomföra kursvärderingarna. Studenterna ska ges möjlighet att medverka i lärosätets kvalitetsarbete och i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Enligt Uppsala universitets arbetsordning är det vidare områdesnämnderna/fakultetsnämnderna som ansvarar för verksamheten inom sitt område och därmed för att fortlöpande följa arbetet med kursvärderingar.

I Uppsala universitets riktlinjer för kursvärderingar framgår att den befattningshavare eller det organ som områdesnämnden/fakultetsnämnden har beslutat om, ansvarar för att kursvärderingar genomförs, sammanställs och används i utvecklingsarbetet. I detta ansvar kan anses ingå att försäkra sig om att alla studenter stimuleras att ta en aktiv roll i arbetet med kursvärderingar. Det omfattar allt från att ta hänsyn till studentperspektivet vid utformning av kursvärderingar till att underlätta för studenterna att svara på kursvärderingar och engagera dem i uppföljning av resultaten och i diskussion om åtgärder. Studenternas delaktighet ska genomsyra kursvärderingsarbetet i varje enskild kurs eller program, både studentföreningar och studentkårer ska involveras i de mer strategiska delarna av kursvärderingsarbetet. Det är områdesnämndens/fakultetsnämndens ansvar att säkerställa att alla studenter får grundlig information om betydelsen av kursvärderingsarbetet redan i samband med introduktionen till utbildningen. Av denna information ska framgå att utbildningsansvariga är beroende av konstruktiv kritik för att kontinuerligt kunna förbättra utbildningen.

I riktlinjer för studenternas arbetsvillkor betonas vikten av kursvärderingar och studenternas medverkan i utvärderings- och utvecklingsverksamhet:

2.2 Studenterna ska beredas tillfälle att delta i institutionernas och fakultetsnämndernas arbete med utvärdering och utveckling. [...]

2.3 Kursvärderingar, som bör vara anonyma om inte särskilda skäl finns, ska genomföras, sammanställas och användas i utvecklingsarbetet. Studenterna ska informeras om resultaten och om eventuella beslut om åtgärder. Universitetets riktlinjer för kursvärderingar ska följas.

Även om studenternas röst ska vara stark, är kursvärderingsresultat *ett* av flera beslutsunderlag vid utveckling och förändring av kurser (andra underlag kan t.ex. vara examinationsresultat, aktuell forskning och lärarnas bedömning). Efter nogsamt beaktande av studenternas synpunkter, är det universitetet som beslutar om vilka åtgärder som ska vidtas till följd av resultaten. Universitetet har också ansvar för att informera studenterna om utfallet av tidigare kursvärdering(ar) och om vilka eventuella åtgärder som har vidtagits eller kommer att vidtas.

Högskoleförordningen fastställer att resultaten av kursvärderingar ska sammanställas och göras tillgängliga för studenterna. Enligt riktlinjer för kursvärderingar vid Uppsala universitet ska resultatet av en kursvärdering sammanfattas och värderas av kursansvarig lärare (eller av annan därför utsedd person) och presenteras i en *kursrapport*:

Kursrapporten ska rymma såväl student- som lärarsynpunkter och redovisa kursens starka och svaga sidor samt förslag till eventuella åtgärder. Centrala synpunkter från studenternas egna fritextsvar ska sammanfattas och redovisas i kursrapporten.

När formativa kursvärderingar har genomförts under kursens gång bör även sådana resultat och eventuella ändringar till följd av dessa också omnämnas i kursrapporten. Kursrapporten utgör konkret underlag för kursutveckling för kursansvarig lärare, ansvarig studierektor och programsamordnare/motsvarande. Kursrapporterna förenklar för utbildningsansvariga på högre nivå (t.ex. studierektorer och programansvariga) att följa kurser över tid, t.ex. med avseende på planerade och genomförda åtgärder.

Kursvärderingar – en del i kvalitetsarbetet

3. Varför kursvärderingar?

I riktlinjerna anges två huvudsakliga funktioner för kursvärderingar. Den ena funktionen är att ge ett underlag för kvalitetsutveckling. Med andra ord ge ett underlag för att kunna *förbättra* utbildningen. Kursvärderingar är *ett* av underlagen i ett kontinuerligt kvalitetsarbete, där studenternas synpunkter är viktiga och nödvändiga att beakta. Detta gör att *konstruktiv kritik* och *åtgärdsrelevant information* måste betonas, både ur ett lärar- och ett studentperspektiv. Med åtgärdsrelevans avses att resultaten ska kunna fungera som ett relevant och konkret underlag för förbättringar. En viktig förutsättning för att resultaten från en kursvärdering ska vara kvalitetsfrämjande och bidra till pedagogisk utveckling, är att resultaten analyseras och diskuteras av ansvariga tillsammans med studenter och lärare. Det är ett av motiven till att en kursrapport ska skrivas.

När utvärdering av utbildning diskuteras i mer generella termer, t.ex. i samband med Högskoleverkets utvärderingar av kvaliteten i utbildningar och program, anges flera olika syften med utvärderingar. Ett vanligt syfte, utöver att utvärdering ska kunna leda till *utveckling* av kurser och program, är *kvalitetskontroll*. Givetvis fyller även kursvärderingar en kontrollfunktion genom att utbildningsansvariga får kännedom om eventuella problem och brister i utbildningen.

Den andra funktionen som anges i riktlinjer för kursvärderingar är att ge studenterna en möjlighet att på ett strukturerat sätt reflektera över sin utbildning. Detta återspeglas även i det pedagogiska programmet där studentens roll för det egna lärandet framhålls.

Det pedagogiska programmet betonar vikten av kursvärderingar och återkoppling av kursvärderingsresultat till studenterna (se nedanstående box)¹. Programmet lyfter även fram betydelsen av en kontinuerlig dialog mellan lärare och studenter för att åstadkomma så goda förutsättningar för lärande som möjligt.

Universitetets ansvar	Studenternas aktiva medverkan
<p>1.3.2. Läraren ska under kursens gång diskutera och samarbeta med studenterna på ett strukturerat sätt för att utveckla undervisningen och förnya utbildningen. Skapa förutsättningar och lärmiljöer där studenter har möjligheter att uttrycka sina åsikter om kursens uppläggning, aktiviteter och examination samt om annat som är relevant för undervisningen.</p> <p><i>Ansvarig för genomförande:</i> Lärare <i>Ansvarig för att skapa förutsättningar:</i> Kurs- och/eller programansvarig</p>	<p>Studenten ska utnyttja möjligheter att ge återkoppling på lärande och lärmiljöer och samarbeta med lärarna genom att ge konstruktiva förslag på hur undervisningen kan utvecklas och utbildningen förnyas. Vända sig till kursansvarig, studierektor eller motsvarande, studievägledare, eller ytterst prefekten, i de fall där negativa synpunkter kan vara svåra att framföra direkt till läraren. Studenten kan även vända sig till studentrepresentant eller studentkår.</p> <p><i>Ansvarig för genomförande:</i> Studenten <i>Ansvarig för att skapa förutsättningar:</i> Studentkåreerna</p>

¹ Pedagogiska programmet för Uppsala universitet uppdaterades i april 2018, och detta är ett utdrag ur den uppdaterade upplagan.

<p>2.1.2. Uppföljning ska ske med hjälp av kurs- och utbildningsvärderingar enligt universitetets riktlinjer. I samband med utbildningsutvärderingar kan pedagogiska programmet användas som grund för att utforma frågor och därigenom följa upp och främja den pedagogiska utvecklingen och utbildningarnas kvalitet.</p> <p><i>Ansvarig för genomförande:</i> Lärare, studierektor/pedagogisk ledare, kurs- och/eller programansvarig, kursadministratörer, chefen för Avdelningen för kvalitetsutveckling</p>	<p>Studenten förväntas bidra med sina synpunkter genom att besvara kursvärderingar och därmed bidra till utvecklingen av undervisningen.</p> <p>I sin återkoppling lyfta fram sådant som fungerar bra i undervisningen samt ge konstruktiva och konkreta utvecklingsförslag för att komma tillrätta med det som fungerar mindre bra.</p> <p>Synliggöra vikten av att besvara kursvärderingar för sina medstudenter.</p> <p><i>Ansvarig för genomförande:</i> Studenten <i>Ansvarig för att skapa förutsättningar:</i> Studentkårerna</p>
<p>2.1.3. Kursvärderingsresultaten ska sammanfattas i en kursrapport som även innehåller kursansvarigs/-lärares synpunkter på kursen samt förslag till eventuella åtgärder. Rapporten ska göras tillgänglig för studenterna och presenteras i samband med nästa kursintroduktion. Lärare och övriga utbildningsansvariga ska bidra till en öppen dialog kring utveckling och förnyelse av utbildning med studenter.</p> <p>Formativa utvärderingar bör användas vid lämpliga moment som ett komplement till summativa kursvärderingar.</p> <p><i>Ansvarig för genomförande:</i> Lärare, kurs- och/eller programansvarig, kursadministratörer</p>	<p>Studenten förväntas tillvarata möjligheten att diskutera utfall av kursvärderingen med lärare och medstudenter samt ta del av aktuell kursrapport.</p> <p>Studentkårerna och studentrepresentanter bör uppmuntra studenter att fylla i kursvärderingar och därigenom framföra konstruktiv kritik och förslag som kan förbättra utbildningen.</p> <p><i>Ansvarig för genomförande:</i> Studenten, studentkårer och studentrepresentanter.</p>

Utdrag ur Pedagogiska programmet för Uppsala universitet (UFV 2015/826) avseende kursvärderingar.

Enligt program för kvalitetsarbetet vid Uppsala universitet ska systematiska uppföljningar ge sakligt underlag till förbättringar. I programmet står vidare att kvalitetskulturen vid universitetet karaktäriseras av ständig omprövning och förnyelse där kontinuerlig självkritisk granskning ingår som en naturlig del. Det kvalitetsarbete som bedrivs ska dokumenteras och synliggöras. Vidare framhålls att:

Personalens och studenternas delaktighet är en nödvändig förutsättning för ett väl fungerande kvalitetsarbete, dvs. det ska vara självklart att lärare, doktorander, övriga anställda och studenter är aktiva i granskning och utveckling av kvaliteten i den verksamhet som de är involverade i.

Kursvärderingar utgör exempel på systematiskt insamlad information om hur studenterna upplever lärandemiljön i den specifika kursen. Denna information systematiseras ytterligare och blir ett viktigt inslag i kvalitetsarbetet när studenternas synpunkter värderas, analyseras och kompletteras med kursansvarigs/lärares synpunkter i en kursrapport.

4. För vem?

Svaret på frågan ”för vem?” påverkar ofta såväl vilka frågor som upplevs angelägna som kursvärderingars utformning. Nedan nämns ett antal grupper som har intresse av kursvärderingar. Alla dessa gruppers legitima intressen medför olika tonvikt på *utveckling* respektive *kontroll*, vilket t.ex. kan påverka synen på balansen mellan standardfrågor och kursspecifika frågor (se avsnitten ”8. Vad är viktigt att fråga om? – olika frågeområden” och ”11. Vilket är bäst – standardformulär eller skräddarsydda kursvärderingar?”).

För *studenterna på kursen* blir värdet av formativa kursvärderingar extra stort, då det ger dem en möjlighet att påverka under kursens gång. Lärarna kan, mot bakgrund av dessa resultat välja att göra vissa omedelbara förändringar som kommer innevarande studenter till godo (se avsnittet ”7. Varför formativa kursvärderingar?”). Återkoppling av vad tidigare studenter tyckt om kursen och inte minst vilka eventuella förändringar det har föranlett (eller motiveringar till varför förändring inte skett) vittnar om att kursvärderingar spelar roll och ökar motivationen att besvara kursvärderingar. Att resultaten av den kursvärdering studenten själv fyllt i samt kursrapporten med eventuella åtgärder är lätt åtkomliga är förstås av betydelse för motivationen att fortsätta besvara dem. Att då och då få möta några mer kursspecifika frågor kan motverka en viss uttröttande effekt som rena standardformulär kan ha i längden.

För *kommande studenter* liksom för nedanstående grupper bidrar kursvärderingar till att säkerställa att kurserna håller en god kvalitet och utvecklas i rätt riktning.

För *lärarna på kursen* är återkopplingen från studenterna värdefull både för att ge idéer till hur kursen kan förbättras och för den professionella utvecklingen. Kursspecifika frågor upplevs ofta värdefulla.

För *kursansvarig lärare* ger kursvärderingar information om hur studenterna har upplevt kursen. Utifrån detta i kombination med examinationsresultat och lärarnas synpunkter, kan kursansvarig göra en bedömning av vilka eventuella förändringar som bör vidtas nästa gång kursen hålls. Även här kan kursspecifika frågor ofta upplevas värdefulla.

Studierektor eller annan pedagogiskt ledningsansvarig är ofta intresserad av att följa kurser över tid för att se till att institutionens kurser håller så hög kvalitet som möjligt. Det kan både visa på behovet av övergripande utvecklingsbehov vid en institution, men också ge underlag för den individuella utvecklingsplan som ska finnas för varje lärare och som ska upprättas tillsammans med pedagogiskt ledningsansvarig. För att kunna göra jämförelser blir värdet av standardfrågor stort.

Programsamordnare är liksom studierektorer intresserade av att följa kurser över tid och säkerställa progression, varför det ofta finns ett intresse för standardfrågor. De kan t.ex. vilja bevaka att det inte sker onödigt överlapp mellan kurser inom programmet. Såväl programstudenternas åsikter på enskilda kurser som på eventuella terminsvärderingar eller programutvärderingar (se avsnitt ”22. Varför nybörjarenkät, terminsvärdering och andra periodvisa utvärderingar?”) kan ge värdefullt underlag för kvalitetsutvecklingen.

Andra grupper med intresse för kursvärderingsarbetet är *studentkårerna, programkommittéer och programansvariga, prefekter* och *områdesnämnderna/fakultetsnämnderna* som ansvariga organ för kvaliteten på utbildningen inom sitt verksamhetsområde. Områdesnämnderna/fakultetsnämnderna är ansvariga för att arbetet med kursvärderingar följs upp årligen samt att resultatet av denna uppföljning återförs till områdesnämnd och berörda prefekter.

Presumptiva studenter bör vara medvetna om att kursvärderingsresultat inte i sig utgör en allsidig och tillförlitlig källa att basera sitt val av utbildning/kurser på. Förutom att kurser förändras över tid t.ex. som ett resultat av kursvärderingar, gäller det att komma ihåg att de studenter som har

svarat på kursvärderingen gör sin bedömning av kursen utifrån sin horisont *just då*. Ibland är svarsfrekvensen låg, vilket innebär att en betydande andel studenter inte har givit sina synpunkter. Det finns inte något självklart samband mellan studenters nöjdhet med en kurs och kursens kvalitet. Som exempel kan en arbetsintensiv kurs som lägger stort ansvar på studenterna få lågt betyg för att den upplevs som jobbig, trots att den bidrar effektivt till studenternas lärande. Detta faktum får dock inte tjäna som intäkt för att inte ta studenternas synpunkter på allvar.

Med dessa reservationer i åtanke ska sägas att kursrapporter sannolikt är av större intresse för den presumptive studenten än rena resultatsammanställningar. Kursrapporter ger en mer balanserad bild av kursen (innehåller ju även lärare/kursansvariges synpunkter och eventuella åtgärder) samt vittnar om ett medvetet sätt att arbeta med kursutveckling.

5. Varför är etiken viktig?

Uppsala universitet har sedan länge värnat anställda och studenters integritet i riktlinjer för kursvärderingar:

5. Anställdas och studenters integritet ska beaktas i allt arbete med kursvärderingar.

Att anställdas och studenters integritet beaktas är en nödvändig förutsättning för att kunna bibehålla tilltron till kursvärderingar som hjälpmedel för kursutveckling och studentinflytande. Allt kursvärderingsarbete måste präglas av ömsesidig respekt mellan studenter och lärare/andra personalkategorier, liksom sinsemellan anställda.

När spridningen av kursvärderingsresultat ökar som en följd av ökad användning av webbsidor och andra digitala medier, ökar behovet av att uppmärksamma denna aspekt. Förutom att värna kursvärderingars betydelse för kursutveckling vill universitetet som arbetsgivare och utbildningsförmedlare värna en god arbetsmiljö. (Se vidare avsnitten ”13. Hur granskar man fritextsvar?”, ”17. Vad ska man tänka på när det gäller webbaserade kursvärderingar?”, ”21. Vilka juridiska aspekter finns att ta hänsyn till i samband med kursvärderingar?”.)

Att utforma kursvärderingar

6. När ska man samla in kursvärderingsinformation?

Det vanligaste är att studenter får besvara en kursvärdering i slutet av en kurs. I vissa fall kan det vara lämpligt att studenterna får den skriftliga kursvärderingen redan i början av kursen för att kontinuerligt kunna fylla i den. Glömska kan annars påverka deras bedömningar. Idealet är att studenterna, utöver en avslutande kursvärdering, redan under kursen får ge synpunkter på sådant som är möjligt att modifiera eller förändra under pågående kurs (se nästa avsnitt om formativa kursvärderingar).

Eftersom examinationen utgör en del av kursen är det önskvärt att kursvärderingsinformationen insamlas *efter* examinationen, så att studenternas synpunkter kring denna också behandlas i kursvärderingen. Detta är dock inte alltid möjligt av praktiska eller pedagogiska skäl. För att fånga upp studenternas synpunkter på hur väl examinationen speglar innehåll och kursmål kan man istället ge studenterna en möjlighet att ge sina synpunkter på examinationen separat, t.ex. vid en tentamensgenomgång.

7. Varför formativa kursvärderingar?

Formativ kursvärdering innebär att studenterna, *utöver* en avslutande (summativ) kursvärdering, får ge synpunkter redan under pågående kurs. Det ger läraren en möjlighet att ta reda på hur lärandemiljön för studenterna fungerar under kursen och göra direkta justeringar om det är möjligt. Formativa kursvärderingar kan även verka motivationshöjande då det visar på lärarens engagemang för att erbjuda en så god lärandemiljö som möjligt. Resultat från formativa kursvärderingar, och de ändringar som gjorts löpande under kursen, bör omnämnas i kursrapporten. Formativa kursvärderingar kan dessutom avlasta den summativa kursvärderingen som då kan fokusera på kursen i sin helhet och upplevd måluppfyllelse.

Den allra enklaste formen av formativ kursvärdering är att ha en informell men systematisk dialog med studenterna under kursens gång, t.ex. genom att kontinuerligt inventera eventuella problem som behöver lösas. Därutöver finns en rad formaliserade sätt att löpande fånga upp information som kan göra pågående kurs bättre. Formativa kursvärderingar kan t.ex. ge svar på hur studenterna ser på ett nyss avslutat undervisningsmoment och vad som skulle kunna förändras i undervisningen under resten av kursen för att underlätta lärandet.

Exempel på konkreta frågor i en formativ kursvärderingsenkät:

- Ange ett par saker som var särskilt bra med föreläsningen/seminariet/grupparbetet/laborationen etc!
- Vad skulle kunna göras annorlunda under fortsättningen av kursen för att underlätta ditt lärande?
- Vad anser du om svårighetsgraden? a) för svårt b) lagom c) för lätt
- Vad anser du om tempot? a) för högt b) lagom c) för lågt

En formativ ”snabbenkät” kan också utformas som påståenden att ta ställning till:

A= instämmer helt
B= instämmer i ganska hög grad
C= instämmer i ganska låg grad
D= instämmer inte alls
E= vet inte, osäker

”Jag har förstått det mesta under lektionen”
”Jag kände till det mesta av det som behandlades sedan tidigare”
”Tempot har varit alldeles för långsamt”
”Jag har frågor jag skulle behöva få svar på”
”Jag skulle vilja få mer konkreta exempel”

Den som önskar loda lite djupare i hur studenterna tillägnar sig kunskaper, färdigheter och förhållningssätt inom ett givet område kan ställa frågor som följande:

- Vad uppfattar du som det viktigaste budskapet från föreläsningen/seminariet/grupparbetet/laborationen etc?
- Vad är fortfarande oklart eller svårt att förstå?
- Hur kan kunskaperna användas praktiskt?
- Vilka tidigare kunskaper kan de nya kunskaperna knytas an till?

Formativa värderingar bör utformas så att de kan besvaras och redovisas snabbt och kan ske på många sätt, t.ex.:

- Läraren gör en kort pappersenkät som fylls i av studenterna i slutet av ett undervisningspass.
- Läraren kan ställa frågor till studenterna som besvarar dem genom att använda ”clickers” (mentometerknappar), varvid resultatet blir synligt för alla direkt.
- Läraren skickar ut en öppen fråga om någon aspekt på undervisningen per e-post (eller i ett webbforum) och efterlyser svar från studenterna
- Läraren ställer några frågor till studenterna, som skriver ner svaren på små lappar varefter de diskuterar dem i smågrupper. Efter gruppdiskussionerna samlar läraren in synpunkter från grupperna i en gemensam diskussion.
- Läraren frågar 5-8 studenter i kursen om de kan tänka sig att träffa honom/henne regelbundet under kursens gång för att diskutera hur kursen kan förbättras. Övriga studenter uppmanas att kanalisera förslag och kritik genom gruppen. Läraren ser till att diskussionerna i gruppen, och de åtgärder de föranleder, återförs till övriga studenter.

8. Vad är viktigt att fråga om? – olika frågeområden

Vad som ska fokuseras i en kursvärdering kan variera och är delvis beroende på svaret på frågan ”för vem” (se avsnitt ”4. För vem?”). Som kursansvarig och lärare måste man reflektera över vilka aspekter som är centrala att belysa som underlag för förbättringar av den aktuella kursen. Avgörande vid bedömning av en kurs kvalitet är i vilken mån den stimulerat och bidragit till studenternas lärande, varför frågor av den karaktären bör ingå. Exempel på faktorer som bidrar till studenternas lärande är studentaktiverande undervisning och återkoppling på studenternas prestationer.

Vid utvärderingar brukar man skilja mellan: (1) förutsättningar för en utbildning, (2) utbildnings-/lärandeprocesser och (3) utfall/resultat. Detta innebär att det kan bli aktuellt att ställa frågor inom dessa tre frågeområden samt om kursen som helhet enligt nedanstående struktur:

- *Bakgrund/förutsättningar för kursen* (t.ex. studenternas förkunskaper och förväntningar)
- *Process* (bl.a. studenters och lärares insatser, kurskrav, kursinnehåll, litteratur, undervisningsformer, kursens svårighetsgrad, arbetstempo, examination, studieklimat, forsknings- och arbetslivsanknytning, jämställdhets- och likabehandlingsaspekter samt stödfunktioner)
- *Utfall/resultat av kursen* (t.ex. upplevd måluppfyllelse av kursens mål, om intresse och motivation för ämnet förändrats under kursen samt examinationens bidrag till läroprocessen)
- *Helhetsbedömning av kursen* (i en sådan helhetsbedömning kan studentens syn på graden av överensstämmelse mellan mål, undervisningsformer och examination ingå, s.k. constructive alignment/konstruktiv länkning).

I syfte att ge konkreta förslag på kursvärderingsfrågor tillhandahålls en ”frågebank” på enheten för kvalitet och utvärderings hemsida (<https://mp.uu.se/web/info/undervisa/kvalitet-och-utvardering/kursvardstod/kursvardering>). Frågebanken är strukturerad enligt punkterna ovan. Där finns även några exempel på kursvärderingsformulär av olika längd.

Idag framhålls studenternas självständighet och egna ansvar för lärandet, vilket bl.a. lyfts fram i det pedagogiska programmet vid Uppsala universitet, där studenternas roll för en god utbildning har en lika framträdande plats som universitetets. Denna utveckling har lett till förändrade student- och lärarroller och fokus har flyttats från undervisning till lärande, vilket gör att man vid kursvärderingar bör försöka få en bild av hur kursen har skapat gynnsamma förutsättningar för meningsfullt lärande och inte endast lägga vikt vid

”hur lärarna har varit”. En alltför ensidig betoning av lärarnas agerande ger inte ett tillräckligt underlag för att förbättra förutsättningarna för studenternas lärande och egna ansvar. Aspekter av lärarnas agerande som har visat sig ha betydelse för lärandeprocessen och som är möjliga att fråga studenterna om är t.ex. graden av tydlighet liksom förmåga att motivera och kommunicera med studenterna.

Som vid all frågeformulering gäller det att ha åtgärdsrelevans i fokus. Frågan bör formuleras så att svaret ger *ledning* i vad som bör förändras. När man t.ex. vill låta studenterna bedöma lärarnas insatser bör man konkretisera vilken aspekt som avses, och inte endast låta studenterna ge ”betyg” på lärarna. Bedömningen av en lärare kan ju delvis vara avhängigt vilket kursmoment densamma haft att förmedla. En föreläsning kan upplevas som tråkig, jobbig, svår men likväl vara nyttig och nödvändig. Hur väl en lärare lyckas främja studenternas lärande är däremot centralt. Konkreta exempel på frågor med *fasta* svarsalternativ gällande lärares insatser ges i ovan nämnda frågebank. Ett par exempel därifrån ges här. Frågorna är formulerade i påståendeform att ta ställning till på en femgradig skala från ”instämmer inte alls” till ”instämmer helt”:

”Läraren/lärarna som vi har haft mest på kursen har varit bra på att förklara sådant som är svårt att förstå i kursen”
”Läraren/lärarna som vi har haft mest på kursen känns engagerade i sin undervisning”.

Förutom specifika frågor med fasta svarsalternativ kan även konstruktiv återkoppling i form av svar på *öppna frågor* ge lärare viktig återkoppling som underlättar den professionella utvecklingen. Exempel på sådana frågor kan vara:

- Vad var särskilt bra med momentet X?
- Vad var mindre bra?
- Vad kan göra momentet X bättre?

En allmän betygsättning av enskilda namngivna lärare bör dessutom inte ske vid en bredare spridning av resultaten med beaktande av riktlinjerna, där respekten för såväl lärares och studenters integritet framhålls. Ett alternativt sätt att fråga kan vara att studenterna ombeds bedöma hur ett visst *kursmoment* har bidragit deras lärande under kursen, eller låta dem bedöma värdet av en viss föreläsning.

Återkoppling till enskilda lärare kan dessutom förstärkas genom att utveckla former för kollegial handledning, t.ex. genom att lärare auskulterar hos varandra och kommer med konstruktiv återkoppling. Så sker redan inom ramen för den pedagogiska grundkursen, men detta kan med fördel tillämpas även mellan mer seniora kollegor.

Vid en del institutioner, program och fakulteter vill man ha några standardfrågor för att möjliggöra jämförelser mellan kurser och över tid. För att se till att åtgärdsrelevansen för den enskilda kursen blir så stor som möjligt och enkäten inte för enformig att fylla i, är i många fall en god avvägning mellan standardfrågor och kursspecifika frågor att föredra (se vidare avsnitten ”10. Vad bör man tänka på vid utformningen av frågor?”, ”11. Vilket är bäst – standardformulär eller skraddarsydda kursvärderingar?”, ”18. Hur ökar man svarsfrekvensen?”).

9. Hur kan studenterna värdera sin egen insats?

Av högskoleförordningen framgår att studenten efter generell examen på grundnivå och avancerad nivå ska kunna: ”visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att utveckla sin kompetens.” En konsekvens av betoningen på studentens eget ansvar för lärandet är olika former för självvärdering. Tanken med självvärderingar är att studenterna ska stimuleras till ett aktivt och ansvarstagande förhållningssätt till sin egen kunskap, en idé som genomsyrar det pedagogiska programmet och är grunden för livslångt lärande.

Självvärdering innebär att studenten reflekterar över vad han/hon har lärt och vad som behöver utvecklas ytterligare. Självvärdering ingår som en integrerad del i vissa undervisningsformer, som t.ex. problembaserat lärande, men kan användas i kombination med vilken annan undervisningsform som helst. En kursvärdering är ett utmärkt tillfälle att ge studenterna en möjlighet att reflektera över sin egen insats under kursen. I sin enklaste form kan det inhämtas genom en öppen fråga på kursvärderingen om vad studenten har lärt sig respektive vad de behöver utveckla vidare, men det kan även vara mer specifika frågor där hon/han får ta ställning till sin egen insats för lärandet. Konkreta förslag på sådana frågor finns i ”frågebanken” på enheten för kvalitet och utvärderings hemsida (<https://mp.uu.se/web/info/undervisa/kvalitet-och-utvardering/kursvardstod/kursvardering>). Några exempel i påståendeform att ta ställning till på en femgradig skala från ”instämmer inte alls” till ”instämmer helt”:

”I vilken grad har du ansträngt dig för att tillgodogöra dig kursinnehållet?”

”I vilken grad har du ansträngt dig att vara aktiv i kursens olika moment?”

”I vilken grad har du reflekterat över dina egna studievänor och studieteknik?”

”I vilken grad har du själv deltagit aktivt i grupparbetena?”

Ett annat sätt utöver inslag av självvärdering i kursvärderingar, är att använda sig av så kallade ”reflective portfolios”. Dessa är exempel på ett verktyg för studenternas självvärdering av sin kunskapsutveckling under utbildningen i sin helhet. En portfölj kan innehålla exempel på olika arbeten t.ex. uppgifter och uppsatser, vilka kan användas för att illustrera studentens utveckling över tid. Studenterna ombes dessutom att sätta ord på sin kunskapsutveckling under varje kurs, respektive under utbildningen i stort. På så sätt stimuleras studenterna att aktivt syntetisera kunskaper från olika delar av utbildningen. Läraren kan ha nytta av reflektiva portföljer genom att de ger bättre insyn i studenternas läroprocess. Vad är det t.ex. som är särskilt svårt att lära sig i en viss kurs och hur kan man komma runt det? Det ger dessutom nyttig inblick i studenternas inställning till och känslor inför lärandet. På vissa håll uppmanas studenter att skapa CV-liknande portföljer som har som främsta syfte att bereda väg för det framtida yrkeslivet och öka studenternas anställningsbarhet/användbarhet.

10. Vad bör man tänka på vid utformning av frågor?

Kortfattat kan sägas att frågeformulering är en konst i sig och ”som man frågar får man svar”. Frågornas kvalitet är av betydelse för kursvärderingens *validitet* (att vi verkligen mäter det vi avser att mäta). Frågorna ska t.ex. vara begripliga, fråga om en sak i taget och inte vara ”ledande” (peka på ”önskvärda” svarsalternativ) och svarsalternativen bör vara ömsesidigt uteslutande. Det kan därför vara en god idé att pilottesta nya kursvärderingsformulär genom att be några studenter ur den aktuella målgruppen ”tänka högt” när de fyller i formuläret och lämna sina synpunkter på frågorna. Det ger en uppfattning om hur frågorna tolkas och bidrar till att säkerställa att de är relevanta, entydiga och täcker det viktigaste.

Konkreta förslag på kursvärderingsfrågor finns samlade i en ”frågebank” på enheten för kvalitet och utvärderings hemsida (<https://mp.uu.se/web/info/undervisa/kvalitet-och-utvardering/kursvardstod/kursvardering>).

Det är viktigt att begränsa antalet frågor för att kursvärderingen inte ska bli för omfattande. I vilka avseenden är det mest angeläget att få studenternas synpunkter? Man bör iaktta viss försiktighet mot att slentrianmässigt ställa vissa frågor och istället lägga tyngdpunkten på sådana frågor som kan ge underlag för förbättringar av kursen, dvs. frågor som kan rubriceras som *åtgärdsrelevanta*. Prioriteringen av vad som bör fokuseras i en kursvärdering underlättas genom diskussioner med företrädare för studenterna och lärarkollegiet (eller motsvarande). Man bör dessutom tänka över om svar kan inhämtas från alternativa källor (t.ex. kursplaner) och därigenom undvika att tynga enkäten och studenterna mer än nödvändigt.

Frågorna kan utformas på olika sätt. Ett enkelt och ofta förekommande sätt är att respondenterna får ta ställning till i hur hög grad de instämmer i ett påstående i stället för att besvara explicita frågor. Något som ofta diskuteras i litteratur om enkätkonstruktion är huruvida man ska använda ett jämnt eller ojämnt antal skalsteg. Någon allmäntillig rekommendation av vilket som är att föredra kan inte ges, utan det måste bedömas från fall till fall och är ibland snarare en ”smakfråga”. Ojämn skalsteg ger respondenten möjlighet att lägga sig på mitten, medan jämna ”tvingar” respondenten att ta ställning i någon riktning.

Några *generella synpunkter* vid användning av alternativfrågor är att det är viktigt att studenterna får möjlighet att:

- kommentera och motivera sina svar, dvs. att man lämnar utrymme för detta i anslutning till frågor när så bedöms lämpligt,
- ge konstruktiva förslag till förbättringar
- ange att de ”inte vet” eller ”inte kan ta ställning” i de fall detta kan vara aktuellt, och avslutningsvis få lämna egna synpunkter på sådant som inte berörts av frågorna i enkäten, t.ex. under rubriken ”övriga synpunkter”.

I vissa kurser kan det finnas studentgrupper som inte känner sig bekväma med att kritisera lärare. Det kräver extra omsorg vid frågeformulering och analys för att minimera risken för överskattning av studenternas tillfredsställelse. Viktigt är att läraren poängterar att konstruktiv kritik är önskvärd liksom understryker att det inte påverkar bedömningen av studenternas prestationer. En fråga som: ”Ge några råd till mig som lärare om vad jag ska tänka på till nästa kurs!”, kan vara mycket användbar i sin enkelhet, då den dessutom signalerar att detta är ett sätt att bistå sin lärare.

11. Vilket är bäst – standardformulär eller skraddarsydd kursvärderingar?

Vid en del institutioner och för vissa utbildningsprogram har ett (eller flera) standardformulär för kursvärderingar utarbetats. Ibland är dessa formulär ett ”erbjudande” för dem som inte vill utarbeta en skraddarsydd kursvärdering, andra gånger föreskrivs att ett visst formulär ska användas.

Standardformulär underlättar det löpande arbetet med kursvärderingar och *väl utformade* standardformulär ger ofta tillräckligt underlag för pedagogisk förnyelse i det löpande kursutvecklingsarbetet. Standardformulär underlättar dessutom uppföljningen av svar på frågor över tid och ökar jämförbarheten mellan kurser. En nackdel med standardformulär är att de kan medföra en viss uttrötningseffekt hos studenterna, som kurs efter kurs möter samma frågor med varierande relevans för den aktuella kursen.

Kursspecifika frågor har också sitt berättigande. Det kan vara viktigt för den enskilde läraren att utforma specifika enkätfrågor för att fånga upp synpunkter som är direkt åtgärdsrelevanta för just den kursen. Skraddarsydda frågor kan dessutom öka svarsbenägenheten då det vittnar om ett aktivt intresse från kursansvarig och lärare att ta del av studenternas åsikter.

I många fall är en god avvägning mellan standardfrågor och kursspecifika frågor att föredra.

Vid mer omfattande förändringar i kurser och/eller program eller vid nya utbildningar, kan skraddarsydda kursvärderingar vara att föredra. I dessa situationer kan det vara viktigt att få studenternas synpunkter på vissa specifika frågor. Det finns troligtvis i så fall också skäl till att låta studenterna uttrycka sina uppfattningar om utbildningen i en mer omfattande enkät än vad som rutinmässigt sker för etablerade kurser eller i andra former för uppföljning t.ex. fokusgrupper, som kan beskrivas som en systematiserad gruppintervju kring vissa förvalda teman. (Se avsnitt ”19. Måste kursvärderingar vara skriftliga?”)

Kursvärderingar kan även behöva skraddarsys vid kurser som genomförs utifrån principerna för problembaserat lärande (PBL), eftersom det i detta arbetssätt ingår en successiv värdering av processen. Ytterligare exempel är när en kurs genomförs på distans och/eller som halvfartskurs eller om man vill få utförliga synpunkter på t.ex. en praktikperiod eller på hur handledning och stöd vid ett examensarbete har fungerat.

Att analysera kursvärderingsresultat

12. Hur analyserar man kvantitativa data?

Om man använder ett elektroniskt kursvärderingssystem, brukar bearbetning av kvantitativa data ske automatiskt och levereras i rapportform. Ofta redovisas stapeldiagram över de procentuella svarsfördelningarna fråga för fråga. Om den statistiska bearbetningen ej sker automatiskt används vanligen excel eller något statistikprogram.

Kursvärderingar kräver i allmänhet bara enkla deskriptiva analyser som procentuella svarsfördelningar. Det är dock i enkätsammanhang ganska vanligt att redovisa medelvärde med tillhörande spridningsmått. I denna fråga finns olika uppfattningar. Enkätfrågor är vanligen utformade i ordinalskala (där du kan sätta svarskategorierna i storleksordning från t.ex. lite till mycket) eller nominalskala (olika svars kategorier som inte kan sättas i rangordning, t.ex. äpple, päron), och dessa skalor medger inte beräkning av medelvärde. Den förra då det inte kan antas att avståndet mellan de olika svarsalternativen är lika stora och den senare av uppenbara skäl (medelvärde på äpple, päron blir svårt). Den precision på decimalen som erhålls i medelvärdet är därför bedräglig. Redovisningen bör istället ske i form av procentuella svarsfördelningar och redovisning av median (det mittersta värdet). En vanlig uppfattning är dock att medianen i form av heltalsvärden ger ett för grovt och trubbigt värde för att vara till någon större nytta varför beräkning av medelvärden är vanligt förekommande.

Ett sätt att åstadkomma överskådlighet och jämförbarhet utan att använda sig av medelvärden kan vara att redovisa *andelen* för t.ex. de två mest instämmande svarsalternativen på en femgradig skala från ”instämmer inte alls” till ”instämmer i mycket hög grad”. Beroende på hur svarsfördelningen ser ut kan det ibland även vara lämpligt att ange andelen som har angett de två minst instämmande svarsalternativen. På så vis möjliggörs överskådlig jämförelse mellan resultat på olika frågor och över tid i stället för att använda medelvärde. Överordnat är dock att kursvärderingsresultat *beaktas och används* i kursutveckling, varför det bör finnas utrymme för olika redovisningssätt beroende på lokala traditioner och preferenser. Det viktiga är att undvika ensidigt fokus på enskilda medelvärden och att alltid titta på hur de faktiska svarsfördelningarna ser ut.

När man refererar till kvantitativa resultat bör skalan redovisas så att det framgår om det t.ex. är en femgradig skala där 1 = instämmer inte alls och 5 = instämmer i mycket hög grad (gäller även vid refererande till median och i förekommande fall medelvärde) eller att si och så stor andel har angett att de är ”ganska nöjd” eller ”mycket nöjd”.

Det är naturligtvis viktigt att vara trogen frågeformuleringen när kvantitativa och kvalitativa resultat återges, då det är just den formulering som studenterna tillfrågats om som de har tagit ställning till (och inget annat).

Vid tolkningen av kvantitativa data bör man också vara medveten om att valet av antal skalsteg i någon mån *kan* påverka såväl analys som resultat. Jämmt antal skalsteg kan underlätta analysen genom att man kan slå samman svarsalternativ och dikotomisera utfallet om man så önskar, t.ex. till ”övervägande nöjda” och ”övervägande missnöjda” för att underlätta presentationen i löpande text. Man bör dock vara medveten om att avsaknad av mittalternativ gör att respondenterna ”tvingas” att välja ”sida”, till skillnad mot t.ex. en femgradig skala som möjliggör att lägga sig på ”mitten” och därmed ange att man varken är speciellt nöjd eller missnöjd.

Vid låg svarsfrekvens bör resultatet av den kvantitativa analysen tolkas med viss försiktighet, men det är varken möjligt eller önskvärt att sätta en exakt gräns för godtagbar svarsfrekvens. Man bör

dock vara medveten om att ett större bortfall *kan* påverka resultatets tillförlitlighet. Hur missvisande resultatet är till följd av bortfallet är helt avhängigt om de som har svarat skiljer sig från de som inte har svarat på något sätt som kan påverka resultatet. I teorin kan därför en låg svarsfrekvens ge ett representativt svar, medan en betydligt högre kan ge ett missvisande sådant. Det viktigaste är att alltid ange svarsfrekvensen. En svarsfrekvens på mindre än hälften kan ses som en signal om att vidta åtgärder för att förbättra densamma och hitta kompletterande sätt att inhämta studenternas synpunkter (se avsnitten ”7. Varför formativa kursvärderingar?” och ”19. Måste kursvärderingar vara skriftliga?”).

13. Hur granskar man fritextsvar?

För att kursvärderingar ska fungera på bästa sätt och bidra i kursutvecklingsarbetet är det viktigt att allt arbete med kursvärderingar präglas av ömsesidig respekt mellan lärare och studenter. I riktlinjer för kursvärderingar framgår att:

5. Anställdas och studenters integritet ska beaktas i allt arbete med kursvärderingar.

En del i att vara lärare innebär att bli bedömd. Det ingår i den professionella yrkesutövningen att förmå att ta till sig konstruktiv kritik och på så sätt ständigt utvecklas. Detta understryks i universitetets program för kvalitetsarbete:

Personalens delaktighet och professionella förhållningssätt, som bland annat inbegriper en kontinuerlig självkritisk granskning av det egna arbetet, ska vara en central del av kvalitetskulturen.

Saklig feedback bidrar till lärares möjligheter att utvecklas, medan däremot osakliga och kränkande omdömen sårar och kan utgöra ett direkt arbetsmiljöproblem. Sådana omdömen motverkar kursvärderingars syfte att bidra till kursutveckling och minskar lärares motivation att arbeta aktivt med kursvärderingar och tillägna sig kritik.

Lika viktig som omsorgen om lärare och andra anställdas integritet, t.ex. kursadministratör, är förstås omsorgen om enskilda studenters integritet. De juridiska aspekterna omnämns närmare under andra punkten i avsnittet ”21. Vilka juridiska aspekter finns att ta hänsyn till i samband med kursvärderingar?”.

Granskning av fritextsvar måste därför alltid ske innan spridning av resultaten (se även avsnitt ”17. Vad ska man tänka på när det gäller webbaserade kursvärderingar?”). Det är i normalfallet bara studierektor, kursansvarig, kursrepresentant och eventuell kursvärderingshandläggare, som ska ha tillgång till oredigerade fritextsvar. I riktlinjerna framgår att centrala synpunkter från studenternas fritextsvar ska sammanfattas och redovisas i kursrapporten.

Granskning av fritextsvar handlar inte bara om att ta bort namn, utan också om att vara uppmärksam på andra sätt på vilka en person kan identifieras. Om t.ex. den kursadministratör som omnämns är den enda i sin kategori vid institutionen kan denne lätt identifieras, liksom andra små personalgrupper såsom studievägledare. En kränkande kommentar bör då omformuleras till saklig kritik vid granskning, utan att budskapet går förlorat. Det är viktigt att det tydligt framgår vad som är direkt citat och vad som är omformulerat. Ett exempel:

Studentkommentar	Granskad kommentar
”Läraren är fullständigt värdelös och borde bytas ut – och som han ser ut... Han ger dessutom aldrig feedback på det vi gör och verkar allmänt ointresserad.”	[studenten uttrycker att läraren brister i engagemang och återkoppling på studenternas prestationer]
”Kursadministratören är totalt ointresserad av att göra sitt jobb, och dessutom allmänt hopplös, man får aldrig schema i tid. Han är en riktig bitch – tror han hatar studenter.”	[studenten uttrycker kritik mot kursadministrationen och efterlyser bl.a. att få schema i god tid]
”Studievägledaren skulle kunna förbättras avsevärt, exempelvis genom att hon visade större engagemang att vara till hjälp och inte jobbar så långsamt (väldigt seg på att svara på mail).”	Studievägledningen ”skulle kunna förbättras [...]” [studenten efterlyser t ex snabbare svar på epost]

Om det t.ex. är flera studenter som pekat på samma problem kan det sedan hanteras på följande sätt i kursrapporten:

”Av kommentarerna framgår att några studenter anser att vissa lärares engagemang brister och att återkopplingen på studenternas prestationer är otillräcklig. Några ger uttryck för att viss personal behöver förbättra sitt studentbemötande. I några kommentarer framförs önskemål om förbättring vad gäller att få schema i god tid och en student framför önskemål om snabbare svar på epost från studievägledningen.

Åtgärd: Studierektor ansvarar för att undersöka detta vidare och vidta relevanta åtgärder för att avhjälpa påtalade problem inför kommande kurs.”

(För mer information om hur man skriver en kursrapport, se avsnittet ”15. Hur skriver man en kursrapport?”)

14. Hur analyserar man fritextsvar?

Studenternas fritextsvar ska omhändertas och beaktas liksom de kvantitativa resultaten, vilket framgår av riktlinjer för kursvärderingar. Där står att centrala synpunkter från studenternas fritextsvar ska sammanfattas och redovisas i kursrapporten. För att fritextsvar ska vara möjliga att agera utifrån krävs att dessa sammanställs i något skede av processen. Det sker genom att läsa igenom alla fritextsvar noggrant och identifiera återkommande teman.

Rent konkret kan det ske på följande sätt. Första gången en viss typ av svar förekommer vid genomläsning, ges det en rubrik som sammanfattar dess innehåll, t ex:

”Litteratur med för hög svårighetsgrad”

”Delar av kursinnehållet överlappar med kursen X.”

Vid fortsatt genomläsning dyker fler svar upp som passar in under de redan upprättade rubrikerna. Det hela resulterar i ett antal teman. Vid presentation av dessa teman kan rubrikerna anges och innehållet i de svar som ryms under var och en av de aktuella rubrikerna sammanfattas i korthet. Det finns programvara, t.ex. NVivo, som väsentligen underlättar bearbetningen av fritextsvar om antalet är stort.

Sammanfattningar av centrala teman redovisas i kursrapporten och kan gärna åskådliggöras med belysande citat. Exempel:

Delar av kursinnehållet överlappar med kursen X. Det var framförallt momentet Y, som var helt dubblat. Flera förslog att det skulle utgå och möjligen ersättas av en kort repetition. Någon föreslog att man istället skulle kunna utvidga momentet Y, som upplevs som viktigt och nu hastades igenom. Någon menade att kursansvariga borde samordna sina kurser bättre: "Nu är jag trött på alla överlapp – vi har redan gått igenom Y. Önskar att lärarna hade bättre koll på vad som tas upp på olika kurser. Det här är ineffektiv användning av vår tid."

Försiktigheten vid tolkning vid låg svarsfrekvens, gäller inte på samma sätt för fritextsvar som för kvantitativa data. Fritextsvar kan vara av lika stort intresse om så bara en person har gett uttryck för en uppfattning. Låt säga att en student har lämnat ett kreativt tips på hur ett moment skulle kunna förbättras. Naturligtvis är det användbart, även om bara en tredjedel av kursdeltagarna har besvarat enkäten totalt sett. En enda negativ kommentar kan på motsvarande sätt bidra till förståelse för hur något kan uppfattas. Fritextsvaren ger oss tillgång till de spontana uppfattningar som finns i studentgruppen, men säger inget om hur vanliga olika uppfattningar är.

15. Hur skriver man en kursrapport?

Kursvärderingsresultat är ett av flera beslutsunderlag vid utveckling och förändring av kurser. Om en kursvärdering ska kunna ge ett konstruktivt bidrag till förbättringar, måste studenternas synpunkter sättas in i ett sammanhang och följas upp med diskussioner av resultaten mellan lärare och studenter, t.ex. mellan kursansvarig och kursrepresentanter. Lärarnas erfarenheter och perspektiv måste vägas in vid analys av kursvärderingsresultaten, där svarsfrekvens och t.ex. examinationsresultaten och mer långsiktiga perspektiv beaktas, för att säkerställa att de förändringar som görs är väl grundade.

Enligt universitetets riktlinjer för kursvärderingar ska därför resultatet av en kursvärdering sammanfattas och värderas av i normalfallet kursansvarig lärare (eller annan därför utsedd person) i en kursrapport. I rapporten ska kursens starka och svaga sidor samt förslag till eventuella åtgärder redovisas. Kursansvarig lärare bör kommentera förslagen med avseende på tidpunkt och ansvar för genomförande, eller i det fall förslagen åtgärd varken är möjlig eller önskvärd att genomföra, motivera varför. Centrala synpunkter från studenternas fritextsvar ska också framgå av kursrapporten, där utvalda fritextsvar kan vara ett utmärkt sätt att illustrera sammanfattningen (se avsnitt "27. Exempel på kursrapporter"). I kursrapporten bör även resultat från formativa kursvärderingar, och de ändringar som gjorts löpande under kursen, omnämnas. Mottagare av kursrapporten är förutom kursansvarig lärare, övriga lärare på kursen, studierektor, programansvarig/motsvarande, andra utbildningsansvariga på högre nivå samt studenter.

En kursrapport behöver varken vara lång eller särskilt omständlig. Det den gör är att synliggöra att resultaten beaktas och vad man tänker göra till nästa gång. Förutom att återkopplingen (vad händer?) blir tydligare kan den medverka till att kursansvarig/lärares idéer till kursutveckling inte faller i glömska och förenkla för utbildningsansvariga att följa kurser över tid. Kursrapporten är ett medel för att synliggöra och driva att processen *inte stannar* vid kursvärderingsresultaten, utan att de beaktas och analyseras för att leda till kursutveckling.

Systematisk genomgång av kursrapporter kan visa på mönster av styrkor och svagheter inom en utbildning. I det fall brister förekommer i flera kurser inom ett program kan åtgärder på program-, institutions- eller fakultetsnivå, vara påkallade. Större åtgärder bör tas upp i verksamhetsplaneringen och därefter följas upp vid verksamhetsredovisningen på berörda nivåer.

16. Vad händer sen? – återkoppling!

Det är angeläget att studenterna involveras i kursvärderingsprocessen på olika sätt och att de också får vetskap om eventuella åtgärder som en effekt av kursvärderingsresultat, t.ex. genom att tillgängliggöra kursrapporter. Att de ska ha möjlighet att ta del av sammanställningen av den kursvärdering de själva har besvarat och eventuella beslut om åtgärder framgår som tidigare nämnts i högskoleförordningen. I riktlinjerna betonas att studenter tidigt på en kurs ska få veta vad tidigare kursvärdering visat och om eventuella åtgärder. Återkoppling till studenterna är betydelsefullt av flera skäl, bl.a. för att främja studenternas engagemang i kursutvecklingsarbetet. När studenterna upplever att deras synpunkter verkligen betyder något för lärarna tenderar det att ge många positiva effekter, som t.ex. en högre svarsfrekvens på kursvärderingarna.

En annan effekt av att studenterna får tillgång till tidigare kursrapporter på kursen är att studenterna kan bidra till uppföljning av att de åtgärder som redovisats i dessa verkligen genomförs.

Betydelsen av återkoppling till studenterna framgår i riktlinjerna för kursvärderingar:

8. Studenterna ska tidigt under kursen informeras om utfallet av tidigare kursvärdering(ar) och om vilka eventuella åtgärder som har vidtagits eller kommer att vidtas.

Övriga frågor om kursvärderingar

17. Vad ska man tänka på när det gäller webbaserade kursvärderingar?

I de fall studenterna får besvara kursvärderingar via webben, ska integritetsfrågorna beaktas särskilt noga. Skälet är att spridningseffekten kan vara betydligt större vid publicering på webben, jämfört med publicering på papper. Försiktighet ska särskilt iakttas vid behandling av fritextsvar. Medan det är en självklarhet att fritextsvar ska *analyseras* och *beaktas* i kursrapporten, är det mindre självklart att fritextsvar ska publiceras i sin helhet på webben. De kan liksom kvantitativa data sammanställas på gruppnivå innan de redovisas, om inte förr så i samband med att de redovisas i kursrapporten.

I Uppsala universitets riktlinjer för kursvärderingar framgår att:

5. Anställdas och studenters integritet ska beaktas i allt arbete med kursvärderingar.

6. I de fall publicering av studenters fritextsvar ska ske på webbplats eller på annat sätt, ska detta alltid föregås av en granskning ur integritetssynpunkt och ett publiceringsgodkännande av ansvarig tjänsteman på universitetet (ej arvoderad student).

Att publicera fritextsvar med kränkande omdömen om personal eller studenter är således inte i enlighet med riktlinjerna. Det finns flera skäl till dessa punkter i riktlinjerna. Det är t.ex. direkt olämpligt av såväl pedagogiska som arbetsmiljömässiga skäl (se vidare avsnitt ”21. Vilka juridiska aspekter finns att ta hänsyn till i samband med kursvärderingar?”). Formuleringar som blir publikt tillgängliga ska vara sakliga och åtgärdsrelevanta, vilket naturligtvis gäller spridning i alla former, inte bara digitalt. Det intressanta för studenterna (och undervisande personal och ledning) är främst *åtgärder* med anledning av kursvärderingsresultaten, eller motiveringar till varför inte åtgärd vidtas. Exempel på hur en kränkande kommentar kan omformuleras till en saklig kommentar, utan att budskapet går förlorat finns i avsnitt ”13. Hur granskar man fritextsvar?”.

Om samtliga fritextsvar överhuvudtaget ska publiceras på webbplats eller på annat ställe, ska detta föregås av en granskning ur integritetssynpunkt och ett publiceringsgodkännande av ansvarig tjänsteman på universitetet (ej arvoderad student). Erfarenheten visar att granskning av fritextsvar kräver såväl erfarenhet som gott omdöme. Det handlar inte bara om att ta bort namn, utan också om att vara uppmärksam på andra sätt på vilka en person kan identifieras. Om t.ex. en studievägledare omnämns och är den enda i sin kategori vid institutionen kan denna lätt identifieras. Om en student svarar för sammanställning och granskning av kursvärderingar, ska publiceringen därför föregås av godkännande av ansvarig tjänsteman på universitetet. Det kan i praktiken variera mellan institutioner och fakulteter hur detta hanteras, t.ex. alltifrån att alla kursansvariga åläggs detta ansvar till att det kan vara någon eller några speciellt utsedda anställda på institutionen som ansvarar för detta.

Samtidigt som viss återhållsamhet lämpligen bör iakttas vid publicering av fritextsvar, är det viktigt att inte kursrapporterna blir för hårt sammanfattade så att de blir ”urvattnade”. Utvalda fritextsvar kan vara ett utmärkt sätt att illustrera den sammanfattning som görs i kursrapporten. Det är dessutom mycket viktigt att de ogranskade fritextsvaren når studierektor och i normalfallet kursansvarig (eller annan därför utsedd person) som gardering för eventuell informationsförlust vid sammanfattning.

18. Hur ökar man svarsfrekvensen?

Det är en vanlig uppfattning bland lärare att svarsfrekvenserna har minskat ytterligare i samband med introduktionen av elektroniska kursvärderingar, vilket även vissa internationella studier visar. Samtidigt har elektroniska kursvärderingar så många fördelar, t.ex. i form av automatiserad svarssammanställning och möjlighet att smidigt göra uppföljningar över tid, att det inte kan ses som ett alternativ att överge dem.

Det finns olika strategier för att öka svarsfrekvensen. Något av det viktigaste är att redan vid start av kursen/utbildningen informera om värdet av kursvärderingar som instrument för utveckling av kursen/utbildningen. Att få studenternas bistånd i arbetet med att höja svarsfrekvenserna är också värdefullt. Det finns exempel på studentföreningar som har hittat kreativa lösningar på problemet.

Därutöver finns en rad mer konkreta sätt för att öka svarsfrekvensen oavsett om formulären distribueras i pappersform eller elektroniskt. Till dessa hör att undvika långa enkäter och endast ställa relevanta frågor. (Se avsnitt ”10. Vad bör man tänka på vid utformning av frågor?”)

Konkreta strukturella åtgärder som underlättar ifyllandet är också viktiga. Det kan handla om att schemalägga ifyllandet i anslutning till obligatoriska moment, även när det sker elektroniskt, och ha väl utformade system för påminnelse vid uteblivet svar.

Vikten av att systematiskt återkoppla kursvärderingsresultat och åtföljande åtgärder till studenterna kan inte nog understrykas. Studenter vittnar ofta om att just återkoppling är viktigt för motivationen, liksom att läraren på olika sätt visar att studenternas synpunkter är viktiga och personligen uppmuntrar studenterna att svara. Erfarenheten visar att engagerade lärare tenderar att få högre svarsfrekvenser på sina kursvärderingar.

Ett annat sätt kan vara att integrera utvärderingsmoment i undervisningen eller i examinationen mot bakgrund av högskolelagen (1992:1434) 1 kap.:

8 § Utbildning på grundnivå skall utveckla studenternas förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar, [...]

Att utveckla sin förmåga till kritisk granskning av den undervisning man som student exponeras för kan ses som ett bidrag till utveckling av förmågan till självständig och kritisk bedömning. För att kritisk granskning av undervisningen ska kunna ses som en del av själva undervisningen måste den dock integreras i densamma och ha en god pedagogisk kvalitet. Ett sätt kan vara att införliva detta i arbetet med reflektiva portföljer (se avsnitt ”9. Hur kan studenterna värdera sin egen insats?”).

Om åtgärder enligt ovan vidtagits och svarsfrekvenserna förblir låga är det viktigt att inte slå sig till ro med det. Ett sätt är att använda sig av en blandad form där elektroniska kursvärderingar kombineras med sådana i pappersform. Det innebär visst merarbete med att mata in information från pappersenkäter, men kan i vissa fall vara det enda sättet att säkerställa goda svarsfrekvenser. Ett problem kan vara att säkerställa att varje individ endast svarar en gång. En annan strategi är att komplettera elektroniska kursvärderingar med andra ansatser för att erhålla det underlag som krävs för det kontinuerliga kvalitetsarbetet (se nästa avsnitt samt ”7. Varför formativa kursvärderingar?” för tips).

Oavsett svarsfrekvens är det viktigt att tillvarata det studentengagemang som finns. Låga svarsfrekvenser får inte bli ett argument för att bortse från synpunkter som förmedlas via kursvärderingar, då riskerar vi att allt färre studenter väljer att bidra med sina synpunkter. Att

välja att inte lyssna på den grupp som lämnar synpunkter, för att de är för få, leder dessutom indirekt till att de som inte engagerar sig ges större inflytande. Försiktigheten vid tolkning av kvantitativa data vid låg svarsfrekvens gäller dessutom inte på samma sätt för fritextsvaren. Dessa kan ha stort värde oavsett svarsfrekvens (se avsnitt ”14. Hur analyserar man fritextsvar?”).

19. Måste kursvärderingar vara skriftliga?

I riktlinjerna för kursvärderingar vid Uppsala universitet sägs att kursvärdering ”normalt ska vara skriftlig” och få besvaras utan att studenten uppger sitt namn. Enkät kan dock vara mindre lämplig metod för vissa kurser. Är studentgruppen mycket liten kan det vara mer rimligt med en muntlig diskussion där synpunkterna antecknas. Denna måste i så fall utformas på ett sådant sätt att studenternas ärliga uppfattningar kommer fram. Lärarnas betygsättande funktion *kan* utgöra ett hinder för en sådan ärlighet. Det kan lösas genom att en mer oberoende person genomför den muntliga värderingen i berörd lärares frånvaro, eller att utvärderingen sker efter betygssättning. Även en muntlig kursvärdering bör sammanfattas och värderas inom ramen för en kursrapport.

Ofta är en kombination av muntlig och skriftlig utvärdering lämplig. Medan den skriftliga kursvärderingen ger individen möjlighet att anonymt framföra sina åsikter, som dessutom sedan finns ordagrant dokumenterade, har den muntliga kursvärderingen andra fördelar. Muntlig kursvärdering ger utrymme för en direkt dialog mellan lärare och studenter. Om klimatet är gott underlättar denna direkta dialog ömsesidig förståelse, förmedling av konstruktiv kritik och identifiering av lämpliga åtgärder. Ett sätt att få alla studenter att engagera sig vid muntliga utvärderingar är att först be dem diskutera de aktuella frågorna i bikupor följt av en uppsamling av alla synpunkter i plenum.

Valet av metod kan också vara avhängig vilken information som efterfrågas och vilken studentgrupp man har. Vid införande av nya kurser och program kan mer ingående intervjuer i mindre fokusgrupper vara ett bra verktyg för noggrann uppföljning under implementeringsfasen. Det kan ibland vara en fördel att fokusgruppsintervjuer genomförs av mer oberoende personer än utbildningsansvariga, så att studenterna känner sig friare att vädra sina åsikter. Men det kan också finnas fördelar med att ha utbildningsansvariga personer som intervjuare, då de har bättre möjlighet att på ett initierat sätt följa upp frågor. Förstahandsinformation ger dem dessutom en bättre känsla för studenternas uppfattningar, vilket direkt kan föranleda vissa åtgärder.

20. Hur sker kursvärdering i samband med examensarbeten?

Kursvärdering av examensarbeten tenderar, liksom värdering av forskarutbildningskurser, att ske med mindre systematik än i andra kurser. Eftersom dessa kurser ofta har färre deltagare kan formerna för kursvärderingen behöva anpassas (se avsnitt ”19. Måste kursvärderingar vara skriftliga?”).

Det kan finnas skäl att göra övergripande utvärderingar på t.ex. fakultetsnivå för att identifiera starka och svaga sidor avseende genomförandet av examensarbeten. Sådana övergripande enkäter kan t.ex. ge generell information om handledningens kvalitet, vilket kan vara svårt att komma åt i kurser med få studenter vars synpunkter är svårare att anonymisera.

21. Vilka juridiska aspekter finns att ta hänsyn till i samband med kursvärderingar?

Vid tidpunkten för denna skrifts tryckning gäller följande:

- Det är inte tillåtet att använda kursvärderingar för att villkora annat, som t.ex. att visst material inte lämnas ut om kursvärdering inte lämnats in, då det är frivilligt för studenten att fylla i kursvärderingar. Enligt högskoleförordningen ska studenterna ges möjlighet att lämna en kursvärdering, men de är inte skyldiga att göra det.
- Eventuell publicering av fritextsvar ska ske med omdöme. Arbetsmiljölagstiftningens skydd för en god arbetsmiljö aktualiseras vid nedsättande skrivningar om en identifierad person. Känsliga personuppgifter får enligt personuppgiftslagen inte publiceras t.ex. uppgifter om en persons politiska åskådning eller religiösa övertygelse.
- Arkivbestämmelser medför att de enskilda enkätsvaren ska bevaras i två år och sammanställningarna av studenternas svar och kursrapport bevaras utan tidsgräns.
- En kursrapport är som huvudregel en allmän handling när den färdigställts. Även enkätsvar är att betrakta som allmänna handlingar och bör förutsättas vara offentliga. Det som åsyftas här är enskild persons rätt att få ut begärdhandling.

Andra former av utbildningsutvärderingar än kursvärderingar

22. Varför nybörjarenkät, terminsvärdering och andra periodvisa utvärderingar?

Ibland kan det finnas skäl att genomföra utvärderingar som läggs med annat fokus än en enskild kurs. Det kan exempelvis ske terminsvis, genom terminsvärdering, eller läsårsvis. Terminsvärderingar innebär att studenterna på t.ex. ett program efter en termin får svara på en enkät som syftar till att fånga upp andra aspekter av utbildningen än de som framkommer av enskilda kursvärderingar. En terminsvärdering kan ge en samlad bild av studenternas uppfattning om terminen som varit, t.ex. avseende studieklimat, terminens struktur och innehåll, arbetslivsanknytning, färdighetsträning, studievägledning och annat studentstöd samt undervisningsrelaterade aspekter av jämställdhet och likabehandling. Vissa frågor som annars ställs i kursvärderingar kan lyftas över till terminsvärderingar och bidra till mindre belastande kursvärderingar.

Ett exempel på en terminsvärdering ges på enheten för kvalitet och utvärderings hemsida (<https://mp.uu.se/web/info/undervisa/kvalitet-och-utvardering/kursvardstod/kursvardering>).

En del program genomför nybörjarenkäter för att få information om de nya studenterna, t.ex. nivå på gymnasiekurser, vana vid programvara och engelsk text, vilket ger klarhet i vilket stöd som behövs.

Det kan även vara av intresse att närmare följa kullar av studenter över tid, t.ex. vid uppföljning av nyss inrättad utbildning, eller i fall där t.ex. stora avhopp eller byten sker under utbildningens gång.

Det kan också finnas skäl att med studenters lärande i centrum göra en genomlysning av t.ex. mångfald och likabehandling. Sådana undersökningar lämpar sig av integritetsskäl bättre att genomföra i större studentpopulationer, dvs. på institutions-, program-, fakultets- eller områdesnivå. Det är i dessa fall inte helt givet att enkät är bästa metod, fokusgruppsintervjuer kan vara att föredra om man vill få en djupare förståelse av hinder och möjligheter och förbättringsförslag. Ett intresse av att undersöka bör givetvis kombineras med ett förankrat intresse för diskussion och åtgärder.

23. Varför utvärdera hela utbildningsprogram?

Det som hittills skrivits gäller värderingar av kurser, eller andra delmängder av en utbildning. Ibland är man intresserad av att göra en summativ *utvärdering av ett helt utbildningsprogram* i direkt anslutning till examenstillfället. Frågorna blir då ofta mer generella till sin karaktär och vid skriftliga värderingar blir formuläret mer omfattande. Fördelen med programutvärderingar, jämfört med alumnstudier (se nästa avsnitt), är att de genomförs med nyutexaminerade, som fortfarande har utbildningen i färskt minne. Nackdelen är att man inte kan få information om hur utbildningsinnehållet står i relation till arbetslivets krav, liksom information om vilka arbeten de utexaminerade har fått.

24. Varför alumnstudier?

Enheten för kvalitet och utvärdering (KoU) vid universitetet genomför sedan år 2000 systematiska alumnstudier i form av enkätundersökningar riktade till tidigare studenter med en generell examen eller yrkesexamen från Uppsala universitet. Dessa har utförts inför Högskoleverkets kvalitetsbedömningar av ämnen och program. Syftet har varit att bidra till kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling samt att ge aktuellt underlag för den självvärdering som utarbetas inför bedömningarna. Frågorna omfattar uppfattningar om utbildningen och måluppfyllelse enligt högskolelagen, nuvarande sysselsättning, lönenivå, arbetslivets krav på färdigheter och utbildningens relevans i relation till arbetsuppgifterna. Alumnerna tillfrågas vanligen två till tre år efter examen, så att de har hunnit komma in i arbetslivet, samtidigt som studierna inte är alltför avlägsna.

Totalt har ett 120-tal ämnes-/programspecifika rapporter sammanställts och levererats till respektive institution. De åtgärder som ansvariga eventuellt beslutar om till följd av resultaten redovisas och följs upp i den ordinarie processen för verksamhetsplanering och verksamhetsuppföljning. När den första cykeln alumnstudier (2001-2006) hade avslutats genomfördes en intervjustudie för att få veta hur institutioner och program bedömde värdet av fortsatta alumnstudier. Den visade att rapporterna ansågs vara till stor nytta i arbetet med självvärderingen och i Bolognaarbetet, att de bidrog till att få upp viktiga frågor på dagordningen och att de ofta ledde till konkreta åtgärder. I ljuset av detta initierades en andra cykel, vilken ger förutsättningar för jämförelser över tid.

25. Hur utvärderas utbildningen på forskarnivå?

Vid Uppsala universitet sker utvärdering av forskarutbildningen i huvudsak genom uppföljning av individuella studieplaner i kombination med universitetsövergripande doktorandundersökningar, vilket gör att problem på både individnivå och strukturell nivå kan identifieras och åtgärdas. Det bör understrykas att högskoleförordningens krav på att högskolan skall ge studenter möjlighet att framföra sina erfarenheter av och synpunkter på genomförda kurser även gäller för forskarutbildningskurser, vilket resulterat i att riktlinjerna för kursvärderingar numer även omfattar kurser på forskarnivå. Eftersom dessa kurser ofta har färre deltagare kan dock formerna för kursvärderingen behöva anpassas. (Se avsnitten "19. Måste kursvärderingar vara skriftliga?" samt "7. Varför formativa kursvärderingar?")

Uppföljningen av individuella studieplaner är det viktigaste kvalitetssäkringsinstrumentet på individnivå inom forskarutbildningen. Den årliga uppföljning av planen som handledare och doktorand gör följs upp av fakultetsnämnden, eller av den som nämnden delegerat frågan till, t.ex. prefekten. Kontakt tas med berörd handledare om brister identifieras. Det kan vara att årligt utvecklingssamtal inte genomförts, eller att tidsplanen verkar orealistisk.

Ovanstående uppföljningar och utvärderingar på individnivå kompletteras med universitetsövergripande doktorandstudier, som har genomförts av KoU vid två tillfällen, 2002 och 2008. Det har skett i form av en enkätstudie riktad till aktiva doktorander med frågor om bl.a. studiemiljö, tillfredsställelse med handledning och forskarutbildningskurser samt framtidstro. Planerade åtgärder till följd av dessa studier har redovisats i verksamhetsplanering och följs upp i verksamhetsredovisningen.

Avslutningsvis

26. Några sammanfattande råd för att kursvärderingar ska vara effektiva utvecklingsinstrument

Ha syftet i fokus!

- Lärarkåren och utbildningsansvariga måste ha fokus på syftet med kursvärderingar och se dess kraft som utvecklingsinstrument
- Förmedla engagemanget till studenterna och visa genom handling att kursvärderingsresultat spelar roll
- Undvik slentrianmässig hantering
- Tänk på etiken och värna anställdas och studenters integritet
- Låt inte kursvärderingar bli en tom byråkratiskritual

Visa att det spelar roll!

- Betona värdet av kursvärderingar för utveckling av kurser/program för studenterna
- Analysera resultaten och identifiera åtgärder – redovisa i kursrapport
- Tillgängliggör kursrapporter
- Återkoppla muntligt något om tidigare kursvärderingsresultat och åtgärder (eller motivera uteblivna åtgärder) för studenterna på varje kurs
- Skapa eventuella extra incitament att besvara kursvärderingar

Involvera studenterna!

- För en kontinuerlig, informell dialog om kursens innehåll och upplägg under kursens gång
- Gör formativa kursvärderingar under kursens gång
- Analysera resultaten och identifiera åtgärder tillsammans med studenterna
- Be studenterna om förslag på hur svarsfrekvensen skulle kunna höjas
- Låt studenternas synpunkter finnas med vid utformning av kursvärderingar

Informera studenterna!

- Berätta för studenterna att kursvärderingar är en viktig del i universitetets kvalitetsarbete
- Att alla svar är viktiga (även om man i stort är nöjd), då hög svarsfrekvens påverkar sannolikheten att åtgärder vidtas
- Att såväl positiva som negativa synpunkter är värdefulla och att kritiken ska vara konstruktiv och saklig

Gör åtgärdsrelevanta kursvärderingar!

- Ställ åtgärdsrelevanta frågor, vilket betyder att resultaten ska kunna ge konkreta idéer till förbättringar
- Håll kursvärderingen så kort som möjligt
- Ge utrymme för fritextsvar
- Be gärna om förbättringsförslag
- Håll en god balans mellan standardfrågor och kursspecifika frågor
- Variera frågorna mellan olika kurser något för att motverka slentrian och göra det roligare att besvara

Höj svarsfrekvensen!

- Beakta ovanstående punkter
- Påminn ofta och personligt
- Boka lokal för ifyllande i anslutning till obligatoriska undervisningsmoment (datorsal om elektronisk kursvärdering)
- Genomför muntliga kursvärderingar i anslutning till obligatoriska undervisningsmoment

Var inte för svarsfrekvensfixerad!

- Låg svarsfrekvens innebär att det är svårt att fastställa svarens representativitet och att vissa uppfattningar inte kommer i dagen. Men de synpunkter som faktiskt framkommer ska beaktas
- Tillvarata studenternas fritextsvar oavsett svarsfrekvens – även ett enskilt fritextsvar kan ge idéer om förbättringar

Glöm inte studenternas egna insatser!

- Låt studenterna värdera sin egen insats under kursen

Vänta inte med allt till den slutliga kursvärderingen!

- Komplettera skriftliga summativa kursvärderingar med andra ansatser, t.ex. formativa kursvärderingar under kursens gång och muntliga kursvärderingar – redovisa i kursrapport

27. Exempel på kursrapporter

KURSRAPPORT exempel 1

1. Kurs, undervisningsmoment, termin

Kursvärderingar som utvecklingsinstrument, 7,5 hp, ht2010

2. Antal studenter

30

3. Svarsfrekvens

20/30=66%

4. Utfall av examination

Antal examinerade:	28
Underkända	4 (14%)
Godkända	18 (64%)
Väl godkända	6 (21%)

5. Kortfattad sammanfattning av studenternas synpunkter och förslag *(baserat på såväl kvantitativa resultat som centrala synpunkter från studenternas fritextsvar)*

- ”Starka sidor” enligt studenterna

- Studenterna var övervägande nöjda med kursen (median=4 på en skala från 1=mycket missnöjd till 5=mycket nöjd). Graden av upplevd måluppfyllelse var hög för nära nog alla kursmål (se kvantitativ sammanställning).
- Lärarnas engagemang fick högt betyg (median=5 på en skala från 1=mycket missnöjd till 5=mycket nöjd). Enligt flera fritextsvar visade lärarna ett genuint intresse för ämnet och ansträngde sig verkligen för att studenterna skulle få ut mesta möjliga av kursen.
- Kursmomentet ”Kursvärdering från ax till limpa” var mycket uppskattat (87% instämde i hög eller i mycket hög grad i att detta moment var givande). Enligt fritextsvaren gav det möjlighet att tillämpa de teoretiska kunskaperna och en god inblick i alla överväganden som krävs för att få så användbar kursvärdering som möjligt. Några lyfte särskilt fram den löpande återkoppling som de fick på arbetet av andra grupper och lärarna.

”Det var första gången som jag gick på en kurs där jag verkligen fick en känsla för hur man kan använda kunskaperna i det framtida arbetslivet. Det var jättekul och oerhört utvecklande!”

- ”Svaga sidor” enligt studenterna

- Graden av upplevd måluppfyllelse var relativt låg för kursmålet ”Kursen har bidragit till utveckling av färdigheter i muntlig presentation” (se kvantitativ sammanställning).
- Merparten av kursdeltagarna tyckte att schemat var för fullmatat (se kvantitativ sammanställning). Det var framförallt för lite tid för kursmomentet ”Kursvärdering från ax...”. Vissa tyckte att andra moment skulle kunna utgå till förmån för detta moment. Ytterligare andra tyckte att det momentet skulle kunna minskas till förmån för fler föreläsningar.

”Ett så intensivt schema gör att man inte hinner reflektera utan bara producera. Vi fick hasta igenom utvecklingen av enkäten – och det är ju ändå den fas som kräver mest eftertanke.”

Denna synpunkt kom upp redan under den formativa kursvärderingen, så viss justering av det gjordes redan under kursen. Det var dock inte tillräckligt.

- En stor andel (78%) var missnöjda med avsnittet om enkätmetodik. Enligt flera fritextsvar var det för allmänt hållet och i stort sett bara repetition av tidigare metodkurser. Det gav för lite kunskap om vad man särskilt ska tänka på i kursvärderingssammanhang.
”Momentet var för basalt och det var svårt att relatera till exempel som handlade om kundnöjdhet i bilbranschen.”

6. Kursansvarigas/lärares kommentarer till kursens genomförande och resultat - inklusive ändringar som skett löpande under kursens gång till följd av formativa kursvärderingar

Kursen fungerade på det stora hela bra. Studenterna var aktiva och grep sig an momentet ”Kursvärdering från ax...” med liv och lust. Det var dock lite för lite tid på utvecklingsdelen – gick inte att hinna tre återkopplingsvändor. Efter formativ utvärdering togs en vända bort, men det gjorde utvecklingsfasen lite rumphuggen. Momentet som rörde enkätmetodik blev inte heller så lyckat på grund av en miss i instruktionerna till gästföreläsaren. Avsnittet om alternativa former för att inhämta studenternas synpunkter är lite torftigt – särskilt den om formativa kursvärderingar - det täcks inte i kurslitteraturen heller. Inslaget av muntlig färdighetsträning bör ev. förstärkas.

7. Förslag till förändringar/kommentar/åtgärder

- Möjligheten att förstärka inslaget av träning i muntlig presentation bör övervägas. Momentet från ”Kursvärdering från ax...” kan ev. avslutas med korta presentationer i tvågrupper.
Kommentar: Testas fr o m nästa termin om det visar sig att angränsande kurser inte heller har, eller planerar, några sådana träningstillfällen.
- Mer tid ska läggas på utvecklingsdelen av ”Kursvärdering från ax...”. Tid hämtas från analysdelen. Genomförs fr o m nästa termin.
Kommentar: Kursansvarig bedömer att schemat bör vara hållbart efter denna förändring. Om synpunkter på överlastat schema ändå återkommer nästa termin ska frågan omprövas.
- Kursansvarig ska förse gästföreläsaren i enkätmetodik bättre information om studenternas förkunskaper och framföra önskemål om att de exempel som ges handlar om kursvärderingar.
Kommentar: Genomförs fr o m nästa termin.
- Ny kurslitteratur, med mer om formativa kursvärderingar, ska övervägas.
Kommentar: Studenterna tycker att nuvarande litteratur är bra. Kursansvarig kommer dock att sondera befintlig litteratur inför nästa termin.

8. Underskrift kursansvarig/annan utsedd person respektive kursrepresentanter

Anna Andersson
Kursansvarig

Brita Bengtsson
Kursrepresentant

Carl Carlsson
Kursrepresentant

Bilaga 1: Kursplan

Bilaga 2: Kvantitativ sammanställning av kursvärderingen

KURSRAPPORT exempel 2

1. Kurs, undervisningsmoment, termin

Projektledning, 7,5 hp, ht2010

2. Antal studenter

70

3. Svarsfrekvens

20/70=28% (OBS!)

4. Utfall av examination

Antal examinerade:	67
Underkända	8 (12%)
Godkända	47 (70%)
Väl godkända	12 (18%)

5. Kortfattad sammanfattning av studenternas synpunkter och förslag (baserat på såväl kvantitativa resultat som centrala synpunkter från studenternas fritextsvar)

- ”Starka sidor” enligt studenterna

- Studenterna gav godkänt åt kursen i sin helhet. Graden av upplevd måluppfyllelse var tillfredsställande för alla kursmål (se kvantitativ sammanställning).
- Kursens innehåll fick mycket högt betyg (se kvantitativ sammanställning) och flera fritextsvar underströk innehållets relevans för den kommande yrkesutövningen.

- ”Svaga sidor” enligt studenterna

- Flera fritextkommentarer visade att studenterna efterlyser en tydligare koppling till arbetslivet. Även den muntliga kursvärderingen, som nästan alla studenter deltog i, bekräftade detta.

6. Kursansvarigas/lärares kommentarer till kursens genomförande och resultat

- inklusive ändringar som skett löpande under kursens gång till följd av formativa kursvärderingar

Kursen fungerade tillfredsställande när det gällde det teoretiska innehållet, men avsaknaden av ”minipraktikinslaget” i projektledningsuppgiften gjorde den mindre uppskattad än den brukar vara. Skälet till att studiebesök ej genomfördes var att företaget inte hade möjlighet att ta emot denna gång.

7. Förslag till förändringar/kommentar/åtgärder

- Nästa gång ska kontakt för ”minipraktik” tas i god tid och med flera företag.
Kommentar: Kursansvarig ansvarar för att denna kontakt tas.

8. Underskrift kursansvarig/annan utsedd person respektive kursrepresentanter

Lena Larsson

Kursansvarig

Göran Göransson

Kursrepresentant

Nils Nilsson

Kursrepresentant

Bilaga 1: Kursplan

Bilaga 2: Kvantitativ sammanställning av kursvärderingen

Bilaga 1.

UPPSALA UNIVERSITET
Rektor

BESLUT
2010-03-09

UFV 2010/307

Riktlinjer för kursvärderingar

Universitetet ansvarar för att utbildningarna vid universitetet utvecklas och förnyas. Kursvärderingar är en viktig möjlighet för studenter att bidra till detta kvalitetsarbete.

Kursvärderingar fyller huvudsakligen två funktioner genom

- att studenterna ges möjlighet att på ett strukturerat sätt reflektera över sin utbildning, samt
- att ge underlag för kvalitetsutveckling.

I högskoleförordningen (SFS 1993:100) kap 1, 14§, anges följande:

Högskolan ska ge de studenter som deltar i eller har avslutat en kurs en möjlighet att framföra sina erfarenheter av och synpunkter på kursen genom en kursvärdering som anordnas av högskolan.

Högskolan ska sammanställa kursvärderingarna samt informera om resultaten och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Resultaten ska hållas tillgängliga för studenterna.

Fakultetsnämnderna är ansvariga organ för forskning och utbildning inom respektive verksamhetsområde. Fakultetsnämnderna beslutar om ansvar och rutiner för genomförande av kursvärderingar. Föreliggande universitetsövergripande riktlinjer ger ledning för arbetet med kursvärderingar och avser kurser på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå.

I anslutning till ovan citerade förordningstext utfärdar rektor därför följande riktlinjer:

1. Kursvärdering ska genomföras i samband med eller i nära anslutning till kursens slut och ska normalt vara skriftlig. Kursvärdering ska även genomföras för kurser innehållande uppsats- och examensarbeten. Kursvärdering bör även genomföras efter delkurser som omfattar sex högskolepoäng eller mera.
2. Det är frivilligt för studenter att besvara en kursvärdering. Av det skälet är det viktigt att kursvärderingar genomförs på ett sådant sätt att en hög svarsfrekvens främjas.
3. Kursvärderingar bör vara anonyma om inte särskilda skäl finns. Med anonymitet avses i detta sammanhang att namn eller motsvarande inte anges på kursvärderingen.
4. Kursvärderingar ska utformas på sådant sätt att bedömningen inriktas på sakliga frågor, bl.a. måluppfyllelse med avseende på kursmål, kursens genomförande och organisation samt lärares och studenters insatser. Det bör också finnas möjligheter för studenterna att kommentera kursen, t.ex. genom att ge konkreta förslag till förbättringar.
5. Anställdas och studenters integritet ska beaktas i allt arbete med kursvärderingar.
6. I de fall publicering av studenters fritextsvar ska ske på webbplats eller på annat sätt, ska detta alltid föregås av en granskning ur integritetssynpunkt och ett publiceringsgodkännande av ansvarig tjänsteman på universitetet (ej arvoderad student).
7. Kursvärderingar ska användas av ansvariga organ och befattningshavare vid den kontinuerliga utvecklingen av utbildningen. Sammanställningen av studenternas svar ska sammanfattas och värderas inom ramen för en kursrapport från kursansvarig lärare eller

annan därför utsedd person. Kursrapporten ska rymma såväl student- som lärarsynpunkter och redovisa kursens starka och svaga sidor samt förslag till eventuella åtgärder. Centrala synpunkter från studenternas egna fritextsvar ska sammanfattas och redovisas i kursrapporten.

Kursrapporten ska vara *ett* av flera beslutsunderlag vid utveckling och förändring av kurser.

8. Studenterna ska tidigt under kursen informeras om utfallet av tidigare kursvärdering(ar) och om vilka eventuella åtgärder som har vidtagits eller kommer att vidtas.
9. Den befattningshavare eller det organ som fakultetsnämnden beslutat ska vara ansvarig för att tillse
 - att kursvärderingar genomförs, sammanställs och används i utvecklingsarbetet,
 - att kursrapport genomförs så snart som möjligt för att kunna utgöra underlag för förändring av kommande kurser, i normalfallet inom två månader efter kursens avslutning,
 - att kursrapport och sammanställning av studenternas svar är lättillgängliga för lärare och studenter,
 - att kursrapport och sammanställning av studenternas svar bevaras tills vidare i lämplig form,
 - att studenternas enskilda enkätsvar bevaras i två år efter sammanställning (gäller även elektroniskt insamlad information i form av rådata).
10. Fakultetsnämnd ska årligen se till att arbetet med kursvärderingar följs upp inom dess verksamhetsområde samt att resultatet av uppföljningen återförs till fakultetsnämnden och berörda prefekter. Om det bedöms lämpligt eller nödvändigt kommer det an på respektive fakultetsnämnd att utfärda kompletterande riktlinjer.

Förmerinformation
kontakta gärna

Åsa Kettis
Asa.Kettis-Lindblad@uadm.uu.se
018-471 78 58

Maria Wolters
Maria.Wolters@uadm.uu.se
018-471 19 45

eller besök
www.uu.se/kvalitetsarbete

Enheten för kvalitet och utvärdering

Uppsala universitet
Box 256
751 05 Uppsala